

MŁODZI GŁOSUJĄ

WYBORY DO SEJMU I SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
PAŹDZIERNIK 2023

**PORADNIK DEBATOWANIA
DLA UCZESTNIKÓW I UCZESTNICZEK**

WARSZAWA 2023

Spis treści

Wydawca:

Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10
00-666 Warszawa
tel. 22 875 85 40

Autorki i autorzy: Michał Mazur, Michał Tragarz,
Zespół „Młodzi głosują”

Redakcja i korekta: Aneta Derda

Projekt i skład graficzny: Joanna Kamińska-Kurzep

Warszawa 2023
CC-BY Uznanie autorstwa 3.0
ISBN 9788367226400
Publikacja bezpłatna

Program:

MŁODZI GŁOSUJĄ

Organizator:

Partner:

Ten projekt jest finansowany ze środków programu „Central Europe – Building Resilience in Civil Society (CEBRICS)” Amerykańskiej Agencji ds. Rozwoju Międzynarodowego (USAID), realizowanego przez The German Marshall Fund of the United States.

O PROGRAMIE „MŁODZI GŁOSUJĄ”	2
PO CO DEBATOWAĆ?	5
DEBATA “ZA I PRZECIW” I DEBATA OKSFORDZKA	7
JAK ZORGANIZOWAĆ DEBATĘ?	12
PRZYKŁADOWE TEMATY DEBAT MŁODZIEŻOWYCH	16

O programie „Młodzi głosują”

Drodzy organizatorzy i organizatorki szkolnych wyborów i debat!

Zapraszamy Was do wzięcia udziału w największej ogólnopolskiej akcji promującej aktywny i świadomy udział w wyborach. Program „Młodzi głosują” prowadzimy od 1995 roku przy okazji wyborów europejskich, prezydenckich i – tak jak w obecnej edycji – parlamentarnych. Szkolne wybory organizowały już z nami tysiące szkół, a głosowało do tej pory ponad 3 000 000 uczniów i uczennic! W październiku możecie dołączyć do tego grona.

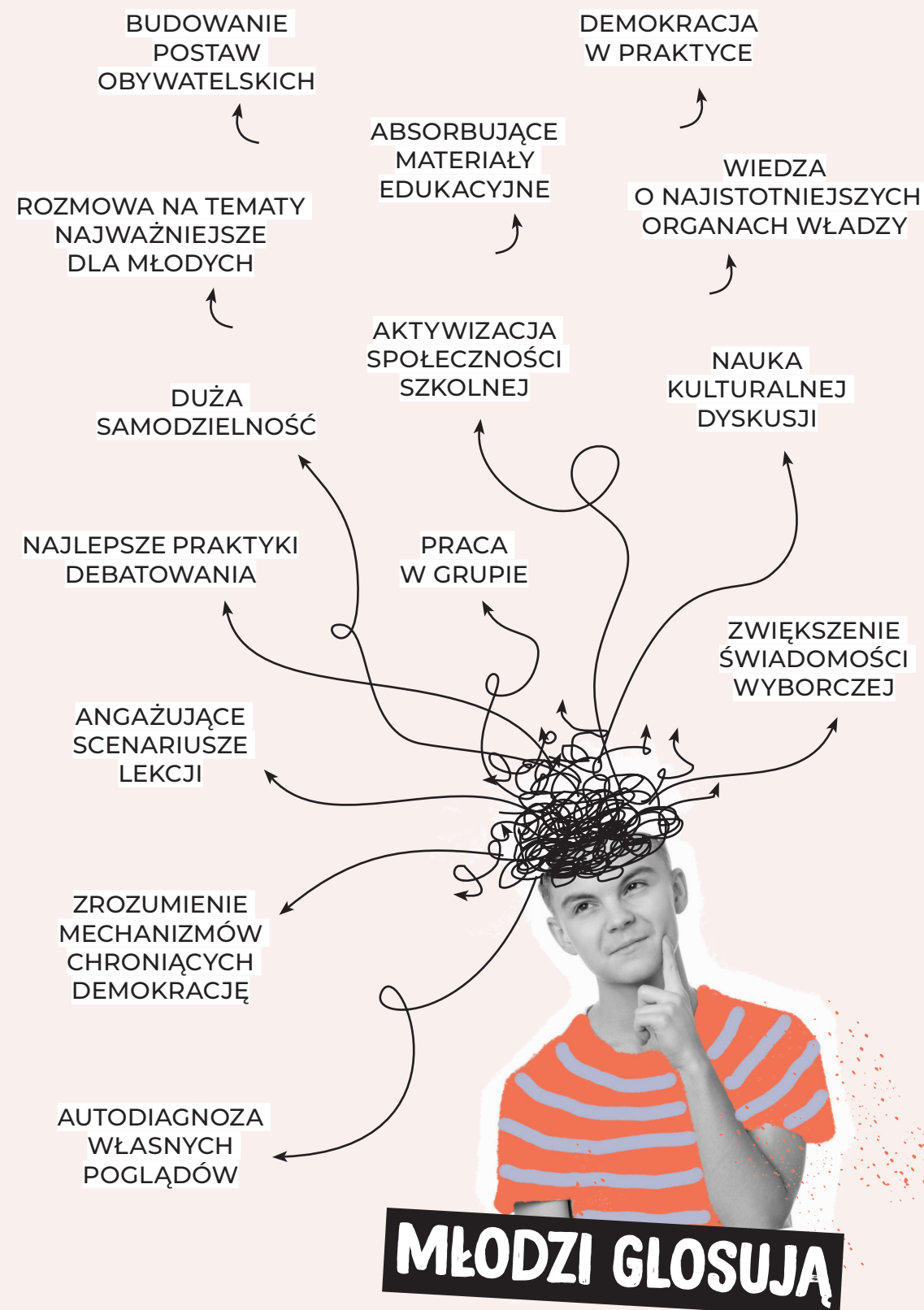
Biorąc udział w tegorocznym projekcie, poprzez własne działania, dowiecie się więcej o roli Sejmu i Senatu, ordynacji wyborczej czy neutralności politycznej. Cała społeczność uczniowska zyska okazję, by tak jak dorośli, oddać głos na startujące komitety i dać znać o swoich poglądach.

Prócz wsparcia w przeprowadzeniu szkolnych wyborów, „Młodzi głosują” to także:

- webinaria, które wspomogą koordynatorów i koordynatorki w działaniu,
- ciekawe scenariusze zajęć, które łączą przekazywanie wiedzy zgodnej z programami HiT-u i WOS-u z angażującymi narzędziami edukacyjnymi,
- materiały i poradniki, które pozwolą Wam przeprowadzić rozwijającą debatę o tematach ważnych dla młodych ludzi,
- interaktywna platforma edukacyjna, na której znajdziecie wszystkie narzędzia do realizacji zadań projektowych.

W niniejszym przewodniku zawieramy wszelkie informacje konieczne do wzięcia udziału w tegorocznym projekcie „Młodzi głosują” – opisujemy najważniejsze zasady, zadania do wykonania i prezentujemy harmonogram.

Jeśli będziecie mieć jakiegokolwiek pytania dotyczące udziału w projekcie, nie wahajcie się pisać i pytać, zarówno drogą mailową: mlodziglosuja@ceo.org.pl, jak i na naszej stronie na Facebooku!

Po co debatować?

Od ateńskiej agory, na której spotykali się obywatele, żeby wspólnie podejmować decyzje, poprzez współczesne debaty parlamentarne dotyczące ustanawiania prawa, aż po rozmowy ze znajomymi, gdy ustalamy, gdzie spędzić piątkowy wieczór – dyskusje i debaty towarzyszą nam od zawsze w różnych sytuacjach. Często w ich trakcie rozstrzygają się istotne dla nas sprawy. Umiejętność dyskusowania, w tym argumentowania, słuchania i szanowania rozmówców i rozmówczyń, to umiejętność niezbędna każdemu młodemu obywatelowi i młodej obywatelce, bo demokracja to nieustająca publiczna dyskusja¹.

*Celem argumentacji lub dyskusji
nie powinno być zwycięstwo, ale postęp.*

- Joseph Joubert, francuski eseista i aforysta
Pensées de J. Joubert (1848), tłum. własne

Warto używać debaty jako stałej formy komunikacji pomiędzy obywatelami – na każdym szczeblu życia społecznego, również w szkole. Dzięki debatom przekonacie społeczność szkolną zarówno o wartości i sile dyskusji, jak i o roli pojedynczego obywatela w publicznym dialogu w społeczeństwie demokratycznym. Szkolna debata jest świetną platformą do rozmowy o ważnych tematach, które interesują Was – ludzi młodych. Jeśli czujecie, że głos Waszego pokolenia bywa pomijany w przestrzeni publicznej, a dorośli nie oferują wielu okazji do dyskusji o sprawach społeczno-politycznych, **debata szkolna jest idealną sposobnością do wyrażenia swojego zdania.**

¹ Wprowadzenie do rozdziału i tabela korzyści z debatowania zostały oparte na: Michał Tragarz; *Sztafeta dyskusji, czyli jak debatować ze społecznością lokalną?*; [w:] *Młodzi w Akcji+ Młodzieżowe inicjatywy lokalne*; Centrum Edukacji Obywatelskiej i Uniwersytet SWPS; Warszawa 2021; CC BY 3.0 PL <https://szkolademokracji2021.ceo.org.pl/upload/news/akademia-demokracji-3-edycja-2021-2022-szkolenia-liderskie-szkolenie-debata-oxfordzka-materialy-ceo-młodzieżowe-inicjatywy-rozdział-2.pdf>

Właśnie dlatego w tegorocznym projekcie “Młodzi głosują” zapraszamy Was do zorganizowania w Waszej szkole debaty na temat społeczno-polityczny, który uważacie za istotny i aktualny. W poradniku przedstawiamy metody debatowania, praktyczne wskazówki ich organizacji oraz najlepsze praktyki prowadzenia dyskusji. W ostatnim rozdziale przygotowaliśmy dla Was kilka sugestii tematów, które możecie poddać debacie. To jednak do Was należy decyzja czy z nich skorzystacie, czy postawicie na własny pomysł. A poniżej prezentujemy wycinek korzyści, które płyną z debatowania – zarówno dla Was, organizatorów, jak i dla uczestników i całej społeczności szkolnej.

Jakie korzyści odniesiecie z debatowania?

Organizatorzy dyskusji	Społeczność szkolna – uczestnicy i widzowie
Wzmocnienie kompetencji prowadzenia i moderowania dyskusji	Wzmocnienie kompetencji kulturalnej, merytorycznej dyskusji i budowania argumentacji
Poznanie osób, które mogą być sojusznikami i sojuszniczkami młodzieżowych działań w przyszłości	Okazja do poznania się i nawiązania współpracy wokół danego tematu
Praktyczna nauka pracy w grupie i komunikacji	Przełamanie stereotypów i nauka empatycznego podejścia do osób o odmiennych poglądach
Możliwość zgłębienia tematu, który Was interesuje	Zdobycie wiedzy w tematach poddanych dyskusji
Zdobycie doświadczeń przydatnych w życiu i przyszłej pracy	Zdobycie doświadczeń przydatnych w świadomym podejściu do dyskursów publicznych i politycznych
Satysfakcja ze zrobienia czegoś wartościowego	Autodiagnoza własnych poglądów na ważne tematy
Możliwość dokonania pozytywnej zmiany oraz poczucie sprawczości	Poznanie perspektywy innych osób w ważnych dla społeczności tematach
Włączenie społeczności szkolnej do decydowania o swoim otoczeniu	Poczucie uczestnictwa

Debata „za i przeciw” i debata oksfordzka

W projekcie „Młodzi głosują” zachęcamy do skorzystania z metody debaty oksfordzkiej, będącej odmianą debaty „za i przeciw”. Poniżej opisujemy podstawowe zasady i mechanizmy nimi rządzące².

Debata „za i przeciw”

Dzięki takiej formie debaty Wasi rówieśnicy spojrzą na ten sam problem z dwóch różnych punktów widzenia, przeanalizują go, wyrobią sobie zdanie i będą mogli podjąć decyzję, jak dalej podejść do tematu. Największe zalety tego typu debaty to: kształcenie umiejętności argumentacji, rozwijanie umiejętności twórczego i krytycznego myślenia, wspomaganie procesów demokratyzacyjnych w szkole, umożliwienie lepszego zrozumienia podejmowanych decyzji, budowanie poczucia współodpowiedzialności za przyjęte rozwiązania i umocnienie świadomego podejścia do trudnych tematów.

Wskazówki praktyczne dla organizatorów:

- Określając zasady debaty, zadbajcie, by każda ze stron czuła, że są one bezstronne.
- Wybierzcie temat na tyle kontrowersyjny, aby wzbudzał odmienne zdania i emocje (ale nie powinien wywoływać emocji silnie negatywnych). Temat powinien mieć formę tezy, do której można się odnieść: „zgadzam się” / „nie zgadzam się”.
- Zgromadźcie osoby uczestniczące gotowe do zaangażowania się w debatę – po obu stronach powinna być ich równa liczba. Możecie zdecydować, czy szukacie uczestników wśród zwolenników i przeciwników tezy zawartej w temacie, czy najpierw odnajdujecie uczestników, a dopiero później dzielcie ich na strony, odgórnie wyznaczając stanowiska, których będą bronić.

² Fragment o rodzajach debat został oparty na materiale z podręcznika KOSS opracowanego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej, CC BY 3.0 PL: https://solidarna.ceo.org.pl/sites/solidarna.ceo.org.pl/files/pliki/Scenariusze%20i%20C4%87wiczenia/Scenariusze%20i%20C4%87wiczenia%20-%20C5%9Bcie%20C5%BCka%20spo%20C5%82eczna/material_pomocniczy_dla_nauczyciela_nr_2_typy_debat_0.pdf

- Kilka dni przed dyskusją, zaproście uczestników i uczestniczki na spotkanie dotyczące tematu wystąpień oraz zasad debatowania. Da im to odpowiedni czas na przygotowania merytoryczne. Zdecydujcie, czy powinni przygotowywać się do obrony konkretnego stanowiska (znając stronę z wyprzedzeniem), czy przygotować się do tematu ogólnie (wyznaczycie im stronę dopiero przed rozpoczęciem debaty).
- Zadbajcie o to, by debata miała widownię, pamiętając o promocji wydarzenia. Możecie zdecydować o aktywnym włączeniu widzów – w takim wypadku widzowie obserwują zachowanie dyskutantów, notują uwagi dotyczące prezentowanych argumentów, starają się wychwycić popełnione błędy, a po debacie wskazują słabe i mocne strony debatujących. Możecie też przeprowadzić głosowanie widowni, rozstrzygające kto, według nich, jest zwycięzcą debaty. Ważne, by widownia przy podejmowaniu decyzji zwracała uwagę na przebieg debaty, nie tylko na zgodność danej strony z ich własnym stanowiskiem. Najlepiej przygotować kartę oceny, na której obserwatorzy będą mogli oceniać siłę każdego z argumentów.
- Debatę należy moderować – może nią kierować jedno z Was lub nauczyciel. Do zadań moderatora należy czuwanie nad przebiegiem debaty, otwieranie dyskusji, przydzielanie i odbieranie głosu w razie przekroczenia limitu czasu, czuwanie nad kulturą dyskusji, a przede wszystkim dbanie o zachowanie neutralności politycznej. Uczestnicy i uczestniczki nie powinni w trakcie debaty odwoływać się bezpośrednio do danych partii politycznych czy okazywać poparcia dla konkretnych kandydatów i kandydatek.
- Debatujące strony siadają naprzeciwko siebie. Każdy z uczestników debaty ma wyznaczony czas na zaprezentowanie najlepszych argumentów.

PRAKTYCZNE WSKAZÓWKI DLA UCZESTNIKÓW I UCZESTNICZEK

- TRZYMAJ SIĘ BLISKO TEMATU,
- STARAJ SIĘ UDOWODNIĆ I PRZEFORSOWAĆ WŁASNE STANOWISKO,
- PRÓBUJ PRZEWIDZIEĆ STRATEGIĘ PRZECIWNIKA,
- ROZPOCZYNAJ WYSTĄPIENIE OD NAJSILNIEJSZEGO ARGUMENTU,
- ŁĄCZ ARGUMENTY W LOGICZNĄ CAŁOŚĆ,
- UŻYWAJ RÓŻNORODNYCH ARGUMENTÓW,
- POPIERAJ ARGUMENTY DOWODAMI, NP. DANymi STATYSTYCZNYMI, POGLĄDAMI RÓŻNYCH AUTORYTETÓW,
- SŁUCHAJ UWAŻNIE I SPORZĄDZAJ NOTATKI Z ARGUMENTÓW STRONY PRZECIWNEJ, BY MÓC FORMUŁOWAĆ KONTRARGUMENTY I SZUKAĆ SŁABEGO PUNKTU PRZECIWNIKA,
- NIE MÓW ZBYT SZYBKO, STOSUJ PAUZY,
- NIE CZYTAJ Z KARTKI, ODCZYTUJ TYLKO CYTATY I DANE STATYSTYCZNE,
- NIE POWTARZAJ WSZYSTKIEGO OD POCZĄTKU PRZY KAŻDEJ WYPOWIEDZI,
- ZACHOWAJ NATURALNĄ GESTYKULACJĘ I MIMIKĘ.

Debata oksfordzka – szczególna odmiana debaty „za i przeciw”

W debacie oksfordzkiej biorą udział dwa kilkusobowe zespoły (3-4 osoby w jednym zespole), które prezentują przeciwstawne poglądy na diskutowane zagadnienie. Temat powinien być sformułowany w jasny i czytelny sposób. Uczestnicy zabierają głos na przemian, rozpoczyna przedstawiciel zespołu broniącego tezę.

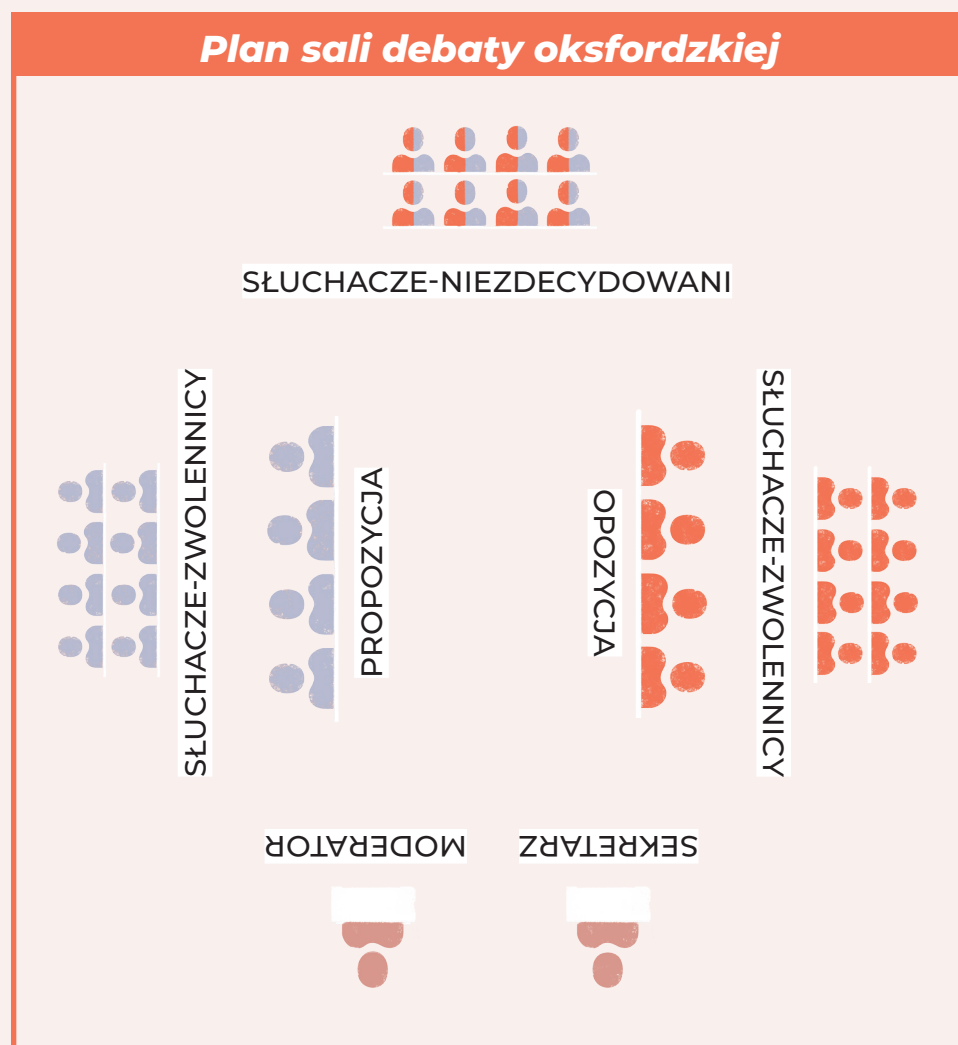
Powinniście ustalić maksymalny czas wypowiedzi, a wybrany wcześniej moderator powinien dopilnować, by go przestrzegano. Sugerujemy, aby pierwsze 3 osoby z każdej drużyny miały po 4 minuty na wypowiedź, a osoby występujące na końcu po 3 minuty na podsumowanie (w przypadku zespołów 3-osobowych dodajcie minutę na osobę). W czasie trwania debaty głos mogą zabierać słuchacze, zadając pytania wyjaśniające. Jednemu uczestnikowi / jednej uczestniczce można zadać maksymalnie jedno pytanie, nie później niż na minutę przed końcem czasu na wypowiedź. Pytań nie zadaje się ostatnim osobom z każdej drużyny. Mówca ma prawo odmówić odpowiedzi na pytanie słuchaczy, wykonując znaczący gest ręką lub słowami “nie, dziękuję”. Najważniejszym momentem po zakończeniu dyskusji jest głosowanie – słuchacze decydują wówczas, która strona uzasadniła swoje zdanie w bardziej przekonujący sposób.

1 MÓWCA 4 minuty	Przedstawia stanowisko, precyzuje pojęcia znajdujące się w postawionej tezie i rozpoczyna argumentację.	Słuchacze mogą zadać jedno pytanie każdemu z mówców – nie później niż na minutę przed końcem czasu wypowiedzi mówcy.	Moderator dba o przestrzeganie czasu wypowiedzi mówców i gestem ręki daje znać gdy została minuta do jego końca.
2 MÓWCA 4 minuty	Kontynuuje argumentację.		
3 MÓWCA 4 minuty	Zbija argumenty opozycji.		
4 MÓWCA 3 minuty	Podsumowuje debatę i argumentację swojego zespołu.	Słuchacze nie mogą zadawać już pytań.	
Słuchacze w głosowaniu decydują, która strona uzasadniła swoje stanowisko w bardziej przekonujący sposób. Możecie również pozwolić słuchaczom zabrać głos w temacie dyskusji – by mogli wyrazić własne zdanie.			

UWAGA !

Ważne jest przestrzenne ustawienie sali. Członkowie obu dyskutujących ze sobą ekip powinni siedzieć naprzeciw siebie, słuchacze-zwolennicy ich tez – za nimi. Na ławach ustawionych prostopadle do debatujących stron zasiadają słuchacze niezdecydowani. W przeciwległym końcu sali, najlepiej na podwyższeniu, zasiadają moderator i sekretarz debaty. Uczestnicy mogą zmieniać miejsca tylko w przerwach między wystąpieniami.

Plan sali debaty oksfordzkiej

Jak zorganizować debatę?

Wybierzcie temat

Możecie skorzystać z tematów proponowanych przez nas w kolejnym rozdziale Poradnika lub opracować własny. Jeśli zdecydujecie się na drugą opcję, sugerujemy utworzenie listy potencjalnych tematów, które uważacie za interesujące i angażujące dla społeczności szkolnej. Następnie skonsultujcie listę tematów z innymi uczniami i uczennicami. Zdecydujcie się na ten, który wywołuje największe poruszenie i prowokuje Waszych rówieśników do wyrażania własnego zdania.

Zgromadźcie informacje o wybranym temacie

Mając wybrany temat przejdźcie do zbierania na jego temat informacji. Zróbcie research i zobaczcie jakie badania związane z tematem dostępne są w publicznych źródłach. Skorzystajcie z bibliotek i wyszukajcie temat w Internecie. Pamiętajcie o sprawdzeniu źródeł badań – powinny być rzetelne i godne zaufania.

Przekonajcie się jak w danym temacie wypowiadają się specjaliści i eksperci, a jak politycy. Przejrzyjcie czy i jakie informacje o wybranym temacie można znaleźć w mediach. Podczas analizy gromadźcie argumenty obu stron i stwórzcie ich zestawienie wraz z odesłaniami do źródeł. Możecie zdecydować o podzieleniu się zestawieniem z uczestnikami i uczestniczkami, by ułatwić im przygotowanie się do debaty. W takim wypadku zwróćcie uwagę na to by, liczba argumentów za i przeciw tezie w zestawieniu była podobna, a samo zestawienie nie sugerowało racji jednej ze stron.

Sformułujcie tezę

Macie już zgromadzone informacje o temacie debaty i wiecie jakie jego aspekty wywołują dyskusję oraz pozwalają na sformułowanie wielu argumentów z obu stron. Na tej podstawie przekujcie wybrany temat w intrygującą tezę.

Elementy dobrej tezy:

- Dotyczy kwestii interesującej lub ważnej dla nas oraz dla uczestników i uczestniczek dyskusji.
- Wzbudza różnorodne opinie.
- Umożliwia włączenie się w dyskusję szerszego grona osób. Temat powinien pochodzić od Was i dotyczyć Waszych potrzeb, ale tezę sformułujcie tak, by mogła przyciągnąć także dorosłych.
- Jest sformułowana w sposób zwięzły i zrozumiały. Nie może zatem zawierać wyrażen specjalistycznych ani slangowych, aby nie odstraszać.
- Pozwoli odpowiedzieć na zadane pytania lub wypracować konkretne wnioski.
- Nie wartościuje. Choć teza powinna mieć formę, na którą można odpowiedzieć: „zgadzam się” / „nie zgadzam się”, to nie powinna sugerować, która z tych odpowiedzi jest właściwa lub moralnie wskazana.

Przygotujcie debatę od strony technicznej

Wspólnie z dyrektcją i koordynatorem lub koordynatorką ustalcie czas i miejsce debaty. Zadbajcie o to, by wybrany czas debaty pozwolił na wzięcie w niej udziału zaangażowanym uczniom i uczennicom oraz widzowi. Jeśli jest taka potrzeba poproście dyrektcję o zwolnienie kilku klas z lekcji, żeby mogły wziąć udział w Waszym wydarzeniu – przemyślcie jednak najpierw, czy wybrane przez was miejsce debaty pozwala na zgromadzenie tylu osób.

Przynajmniej tydzień przed terminem debaty powinniście mieć już zgromadzone zespoły mówców. Do tego czasu doprecyzujcie i spiszcie zasady debaty na podstawie rozdziału o debacie oxfordzkiej. Przekażcie zespołom zasady, możecie im też pokazać ten Poradnik. Pamiętajcie o podkreśleniu zasady neutralności politycznej. Jeśli tak zdecydowaliście, przekażcie zespołom przygotowane zestawienie źródeł i argumentów.

UWAGA !

Gromadząc uczestników i uczestniczki debaty, przekazcie im zasady neutralności politycznej, którymi kierujemy się w projekcie. Przed samym rozpoczęciem debaty, przypomnijcie, że uczestnicy i uczestniczki nie mogą w jej trakcie prowadzić agitacji. Debatę powinna być skupiona na wybranym przez Was temacie i uwzględniać perspektywę młodych uczestników, nie partyjne postulaty.

W przypadku złamania powyższych zasad przez uczestnika lub uczestniczkę (odwoływanie się w trakcie debaty do konkretnych partii politycznych lub kandydatów), moderator powinien napomnieć taką osobę, ostrzegając, że kolejne takie zachowanie może spowodować wykluczenie z debaty.

Przed debatą przygotujcie salę lub aulę, na której będzie odbywać się debata zgodnie z planem przedstawionym w powyższym rozdziale.

Debatę możecie nagrać, a później ją opublikować, by dotarła do szerszego grona odbiorców. Jeśli zdecydujecie się na ten krok pamiętajcie o zgromadzeniu zgód od uczestników i uczestniczek. Zapytajcie o zgodę na nagranie przed debatą i o zgodę na publikację po debacie.

Uszanujcie odmowę. Zapewne dla wielu uczestników i uczestniczek, to będzie pierwsza taka debata w życiu, nagranie może powodować dodatkowy stres albo mogą być nie w pełni zadowoleni ze swoich wypowiedzi. Każda dyskusja powinna przede wszystkim toczyć się w poczuciu zaufania, empatii i zrozumienia. Debaty możecie organizować regularnie, także poza projektem „Młodzi głosują”. Gdy uczniowie i uczennice przyzwyczają się do tej formuły, na pewno chętniej będą wyrażali zgodę na nagrania lub transmisje.

Przeprowadźcie debatę próbną!

Dzięki takiej symulacji zobaczycie co wymaga jeszcze dopracowania lub poprawienia. Pozwoli to też na rozsądne podzielenie zadań technicznych i organizacyjnych między poszczególne osoby z Waszego zespołu projektowego, a moderator lub moderatorka dostaną okazję do przećwiczenia swojej roli, by poczuć się pewniej podczas właściwej debaty.

Zorganizujcie promocję

Aby zapewnić obecność widowni na debacie zorganizujcie kampanię promocyjną zachęcającą do przyścia na debatę. Zainspirujcie się materiałami dotyczącymi akcji profrekwencyjnych dostępnymi na platformie mlodziglosuja.pl. Możecie przeprowadzić happening, akcję informacyjną i rozwiesić przesłane przez nas plakaty lub stworzyć własne.

W działaniach promocyjnych postawcie na kreatywność. Zaintrygujcie swoich odbiorców. Ciekawym pomysłem jest uprzednie umieszczenie tezy debatanckiej w przestrzeni szkolnej (zawieście plakaty w korytarzach lub napiszcie kredą tezę na szkolnym boisku) i dopiero późniejsze ujawnienie faktu, terminu i miejsca debaty.

Ogłoście termin i miejsce debaty na apelu szkolnym oraz Facebooku i stronie szkoły. Wykorzystajcie szkolny radiowęzeł albo przypominajcie o debacie chodząc od klasy do klasy.

Przykładowe tematy debat młodzieżowych

Do debaty możecie wybrać własny temat lub skorzystać z naszych propozycji. Poniżej przedstawiamy trzy tematy, z których możecie skorzystać, wraz z krótkim omówieniem, przykładowymi argumentami i linkami do dodatkowych źródeł. Jako organizatorzy i organizatorki debaty sami zdecydujcie czy i jaką częścią materiałów chcecie podzielić się z uczestnikami i uczestniczkami debaty.

TEMAT 1.

Ustawowo szkoły powinny odejść od tradycyjnego oceniania liczbowego i wprowadzić ocenianie kształtujące.

KONTEKST

Ocenianie liczbowe/stopniowe to system oceniania stanu wiedzy uczniów i uczennic wyrażany w skali liczbowej. Systemowi oceniania liczbowego najczęściej towarzyszą testy, egzaminy i sprawdziany, na podstawie których wystawia się oceny w zależności od osiągniętego przez uczniów i uczennice progu punktowego. Obecnie szkoły mają obowiązek stosowania skali stopni 1-6 w ocenie rocznej i końcowej (poza klasami I-II). Jest ona podstawą promocji do następnej klasy i jest brana pod uwagę w rekrutacji do szkół ponadpodstawowych. W praktyce większość polskich szkół stosuje skalę liczbową również w ocenianiu bieżącym.

Ocenianie kształtujące "to sposób pracy nauczyciela i uczniów, który polega na systematycznym pozyskiwaniu informacji o przebiegu procesu uczenia się"³. Ocenianie kształtujące bazuje na systematycznej informacji zwrotnej i opisowemu przedstawieniu uczniowi lub uczennicy jego/jej osiągnięć, problemów, kierunków pracy oraz

³ Bożena Sozańska; OK - czas na ocenianie kształtujące; Nowa Era 2020: <https://www.nowaera.pl/oferta-edukacyjna/reforma-2017/szkola-podstawowa/chemia/ok-czas-na-ocenianie-ksztaltujace>

celów i kryteriów sukcesu. W systemie oceniania kształtującego również uczniowie i uczennice przekazują nauczycielowi swoją samoocenę, uwagi i potrzeby wsparcia. Polskie szkoły częściowo korzystają z oceniania kształtującego w bieżącej ocenie, jednak prawo w tym temacie jest zdawkowe i nie konkretyzuje jego elementów.

PRZYKŁADOWE ARGUMENTY

Argumenty za	Argumenty przeciw
Ocenianie kształtujące jest dla uczniów i uczennic mniej stresujące oraz nie tworzy atmosfery rywalizacji.	Ocenianie liczbowe pozwala na sprawiedliwe porównanie umiejętności uczniów i uczennic – lepsi uczniowie i uczennice powinni mieć wyższe oceny.
Ocenianie kształtujące uczy samooceny i wykrywa mocne i słabe strony ucznia, pozwala na szlifowanie tych najlepszych i pracę nad gorszymi – przez to lepiej wpływa na ogólny rozwój ucznia.	Ocenianie kształtujące mierzy rozwój ucznia, ale nie mierzy konkretnej wiedzy osiągniętej w szkole, która powinna być podstawą promocji do następnej klasy.
Celem oceniania kształtującego jest faktycznie uczenie i rozwój, a nie uporządkowanie ucznia w systemie.	Ocenianie liczbowe ułatwia rekrutację do szkół/uczelni na kolejnych etapach edukacji.
Ocenianie liczbowe powoduje automatyzm w pracy nauczyciela, jest nużące i nieangażujące.	Ocenianie kształtujące jest znacznie bardziej czasochłonne, a nauczyciele i tak mają za dużo pracy (szczególnie w dużych klasach).
Elementem oceniania kształtującego jest informacja zwrotna od ucznia do nauczyciela – pozwala to nauczycielowi na ciągły rozwój i poprawę metod pracy.	Ocenianie kształtujące wymaga od nauczyciela wcześniejszego wyszkolenia się – takie szkolenia byłyby dużym kosztem dla państwa.

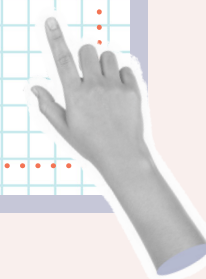
Argumenty za	Argumenty przeciw
Ocenianie kształtujące jest ciągłym procesem, pokazuje uczniowi cele i drogę ich osiągnięcia, a nie jedynie jednostkowe wyniki testów i egzaminów.	Ocenianie liczbowe jest zrozumiałe dla wszystkich i prostsze do stosowania przy testach, kartkówkach i egzaminach.
Nauczyciel stosujący ocenianie kształtujące lepiej zna konkretne potrzeby ucznia, dzięki czemu może uczyć bardziej efektywnie.	Nauczyciel, spoglądając na oceny liczbowe klasy, ma jasny wgląd w umiejętności całej grupy – może na tej podstawie dostosować swoje metody nauczania.

WIĘCEJ INFORMACJI

- <https://sus.ceo.org.pl/ocenianie-ksztaltujace/ocenianie-ksztaltujace-2/>
- <https://www.nowaera.pl/eduone/szkola-bez-ocen>
- <https://pomagajsieuczyc.ceo.org.pl/tematy/ocenianie-ksztaltujace/strategie/>

TEMAT 2.

Wynik każdego referendum ogólnokrajowego powinien być wiążący niezależnie od frekwencji.

KONTEKST

Konstytucja i ustawa o referendum ogólnokrajowym wyróżniają trzy rodzaje referendum ogólnokrajowego:

- **referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa,**
- **referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej,** na podstawie której RP przekazuje organizacji narodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach,
- **referendum w sprawie przyjęcia ustawy zmieniającej Konstytucję RP.**

Pierwsze dwa rodzaje referendum są wiążące tylko wtedy, gdy weźmie w nich udział ponad połowa uprawnionych do głosowania. Wiążące referendum oznacza, że rząd musi zastosować się do decyzji w nim wskazanych. Przykładowo, w referendum w 2015 r. zadano pytanie: Czy jest Pani/Pan za wprowadzeniem jednomandatowych okręgów wyborczych w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej? – jeśli w referendum wzięłoby udział ponad 50% uprawnionych do głosowania, a większość głosujących odpowiedziałaby “tak”, parlament byłby zobowiązany do uchwalenia ustawy zmieniającej ordynację wyborczą, a Prezydent musiałby ją podpisać. W rzeczywistości jednak frekwencja wyniosła niecałe 8%, więc referendum miało co najwyżej charakter opiniotwórczy.

We współczesnej historii Polski tylko jedno referendum przekroczyło próg 50% frekwencji – referendum ws. akcesji Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej.

Biorąc pod uwagę fakt, że frekwencja w wyborach powszechnych w Polsce rzadko przekracza 60%, próg frekwencyjny w referendum na poziomie 50% jest trudno osiągalny. Zwłaszcza, że często różne partie namawiają w kampanii referendalnej do bojkotu referendum. Dzięki temu łatwiej osiągnąć oczekiwany efekt polityczny, niż poprzez namawianie obywateli i obywateli do udzielenia konkretnej odpowiedzi na pytanie referendalne. Taką taktykę możemy w tym roku zaobserwować wśród partii opozycyjnych, które namawiają do bojkotu referendum promowanego przez rządzących.

W rezultacie niektórzy proponują zniesienie wymogu 50% frekwencji w głosowaniu referendalnym i uważają, że referendum powinno być wiążące niezależnie od liczby osób, które poszły do urny. Entuzjaści tego pomysłu uważają, że dzięki temu będziemy mieli w Polsce więcej elementów demokracji bezpośredniej, a Polki i Polacy będą mogli częściej wyrażać swoje zdanie w konkretnych sprawach. Przeciwnicy twierdzą, że zniesienie tego progu doprowadziłoby do częstego organizowania kosztownych referendów w doraźnych i populistycznych celach politycznych władzy i że nie da się skutecznie rozwiązywać ważnych spraw za pośrednictwem prostych pytań referendalnych.

PRZYKŁADOWE ARGUMENTY

Argumenty za	Argumenty przeciw
Referendum to idealne narzędzie demokracji. Pozwala na wyrażenie zdania całego narodu i bezpośrednie podjęcie decyzji w ważnych sprawach. Narzędzie demokracji bezpośredniej powinno być jak najbardziej skuteczne i nie podlegać niepotrzebnym progom frekwencyjnym.	Ustrój Polski zarówno w prawie, jak i w praktyce opiera się na demokracji przedstawicielskiej. Referenda są tylko uzupełnieniem przyjętych rozwiązań demokratycznych, więc powinny zachować wyjątkowy charakter i być wiążące tylko wtedy, gdy sprawa jest tak ważna, że obywatelki i obywatele tłumnie pójdą oddać głos.
W odróżnieniu od wyborów, w referendum obywatelki i obywatele mogą wypowiedzieć się w konkretnych sprawach i oczekiwać konkretnego rezultatu. Nie muszą rozmyślać nad tym, która i czy dana partia spełni swoje wyborcze obietnice. Taka wypowiedź społeczeństwa w konkretnej sprawie powinna być zawsze wiążąca.	Obywatelki i obywatele nie mają obowiązku znać się na wszystkim. To ich przedstawiciele, których wybrali w wyborach, mają użyć swojej specjalistycznej wiedzy, by zając się danym zagadnieniem. Zniesienie progu frekwencji w referendum zmusiłoby ludzi do czasochłonnego decydowania w tematach, w których nie czują się kompetentni do podjęcia decyzji.
Zniesienie progu wyborczego uniemożliwiłoby prowadzenie bojkotów referendalnych, które są ważną przyczyną tak niskiej frekwencji. Ponadto politycy musieliby jasno wypowiadać się na temat pytań referendalnych, zamiast kluczyć i namawiać ludzi do nieuczestniczenia w referendum.	Referenda mogą być wykorzystywane w doraźnej grze politycznej, a pytania referendalne pisane w sposób tendencyjny. Jeśli każde referendum będzie wiążące, zabraknie narzędzia sprzeciwu (jakim jest bojkot) na takie negatywne działania polityków.

Argumenty za	Argumenty przeciw
Referendum to święto demokracji i żaden głos oddany w referendum nie powinien być marnowany – to niesprawiedliwe w stosunku do tych osób, które spełniły swój obywatelski obowiązek i poszły do urn.	Zniesienie progu frekwencyjnego doprowadziłoby do znacznie częstszego organizowania referendów, które są bardzo kosztowne. Polski nie stać na tak częste referenda jak na przykład w bogatej Szwajcarii.
Zniesienie progu frekwencyjnego w referendum to świetny sposób na aktywizację społeczeństwa obywatelskiego. Jeśli w pierwszym referendum „bez progu” część społeczeństwa podejmie decyzję dotyczącą całości społeczeństwa, to w kolejnym referendum frekwencja będzie zdecydowanie wyższa.	Trudno sformułować zamknięte pytanie referendalne na ważne i trudne tematy, które byłoby zarówno logiczne i wystarczająco jasne. Nieraz mieliśmy do czynienia z wadliwymi konstrukcjami pytań referendalnych. Zniesienie progu frekwencji sprawi, że do większej liczby skomplikowanych tematów trzeba będzie się odnosić w uproszczony sposób.
Referendum to okazja do edukacji społeczeństwa i ogólnopolskiej rozmowy o najważniejszych sprawach. Zniesienie progu sprawi, że obywatelki i obywatele zaczęą interesować się istotnymi tematami, które wcześniej mogli pomijać.	Nie mamy realnych mechanizmów, które mogłyby przymusić rządzących do faktycznego realizowania kwestii wynikających z referendum. Zawsze mogą zasłonić się interpretacją pytania referendalnego lub prawnymi i budżetowymi przeszkodami. Zniesienie progu, daje tylko złudzenie większego wpływu na rządzących.

WIĘCEJ INFORMACJI

- Temat referendum jest dziś żywo obecny w debacie publicznej. Sprawdźcie w Internecie jak o referendum wypowiadają się różne partie polityczne oraz poszukajcie opinii niezależnych politycznie ekspertów. Porównajcie język i argumenty jakimi się posługują jedni i drudzy. Gdyby to partie polityczne miały stanąć do debaty w takim temacie, które byłyby za, a które przeciw? Czy znaleźliby się w przeciwnych obozach, czy wszyscy stanęli po tej samej stronie?

PLATFORMA
MŁODZIGŁOSUJA.PL

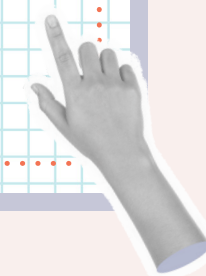
- Odpowiedź na powyższe pytanie znaleźć możecie w Latarniku Wyborczym. Jedno ze stwierdzeń obecnych w Latarniku, to właśnie temat Waszej debaty. Jak odnosły się do niego o startujące komitety wyborcze?

Zeskanujcie kod QR i zobaczcie więcej istotnych i aktualnych tematów życia publicznego.

- Dowiedzcie się więcej o referendum na lekcji WOSu lub HiTu – na platformie młodzigłosuj.pl znajdziecie scenariusz lekcji o referendum.
- <https://ideologia.pl/referendum-w-polsce/>

TEMAT 3.

Do 2030 roku odnawialne źródła energii (OZE) powinny zastąpić paliwa kopalne jako główne źródło energii w Polsce.

KONTEKST

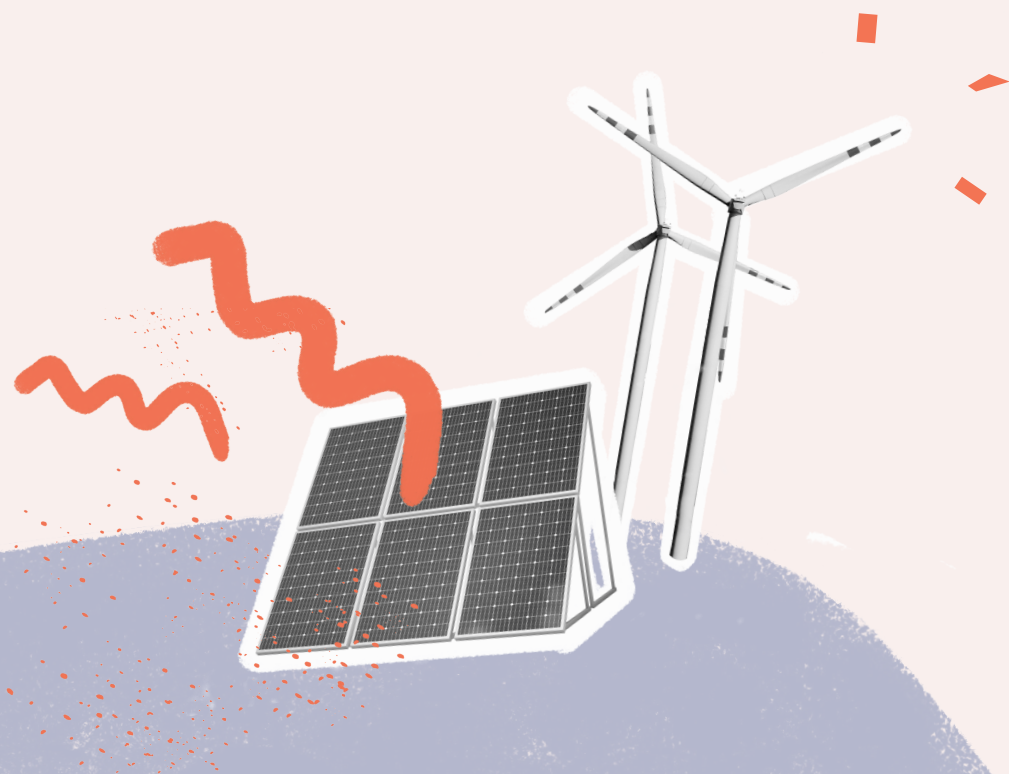
Odnawialne źródła energii (OZE) to energia uzyskiwana z naturalnych procesów, stanowiących alternatywę dla nieodnawialnych nośników energii – paliw kopalnych. Do paliw kopalnych zalicza się między innymi: węgiel, ropę i gaz. Energia odnawialna pozyskiwana jest między innymi dzięki:

- elektrowniom wiatrowym, które wytwarzają energię elektryczną przy pomocy generatorów (turbiny wiatrowe) napędzanych energią wiatru;

⁴ Temat 3. został częściowo oparty na materiale: Marta Jackowska-Uwadizu; Przewodnik dla młodzieży po kampaniach i debatach w ramach programu „Klimat to temat!”; Centrum Edukacji Obywatelskiej; Warszawa 2019; CC BY 3.0 PL: https://globalna.ceo.org.pl/wp-content/uploads/sites/4/2021/09/ktt_przewodnik_dla_mlodzi_2019.pdf

- elektrowniom słonecznym/fotowoltaicznym, które wytwarzają energię elektryczną lub ciepłą za pomocą paneli słonecznych przejmujących energię promieniowanie słoneczne;
- elektrowniom wodnym/hydroelektrowniom, które wytwarzają energię elektryczną wykorzystując spadki, prądy i pływy wody (w rzekach, morzach i oceanach) występujące naturalnie lub kreowane i zwiększane poprzez budowę zapór przez człowieka.

Polska ma spory potencjał, jeśli chodzi o wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych, ale w polskiej energetyce zdecydowanie dominuje węgiel. Choć udział OZE w polskiej energetyce z roku na rok rośnie, w 2022 roku 77% wyprodukowanej energii nadal pochodziło z węgla, a jedynie 16 procent ze źródeł odnawialnych (z czego 2/3 energii odnawialnej pochodziło z wiatru). Wielu ekspertów i ekspertek ostrzega, że zasoby węgla tracą na jakości, ich wydobycie jest nieopłacalne, a na dodatek niedługo się skończą. Z drugiej strony węgiel jest częścią polskiej tradycji i tożsamości. Krajowa infrastruktura jest przystosowana do wytwarzania energii prawie wyłącznie z węgla, a firmy produkujące tę energię są w niektórych regionach głównym pracodawcą. Sondaże pokazują jednak, że obywatele i obywatelki chcą mieć możliwość wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych na potrzeby własnych gospodarstw domowych. Czy w związku z tym rząd powinien zdecydować o odejściu od paliw kopalnych na rzecz OZE, czy jednak zostać przy węglu tak długo, jak to będzie możliwe?

PRZYKŁADOWE ARGUMENTY

Argumenty za	Argumenty przeciw
Paliwa kopalne są ograniczone, a ich wydobycie staje się coraz trudniejsze i bardziej kosztowne. OZE wykorzystuje nieskończoną energię słońca, wiatru i wody.	Elektrownie wiatrowe i słoneczne zależne są od warunków pogodowych, energia z paliw kopalnych jest pewniejszym i stabilniejszym źródłem energii.
OZE jest nowym rynkiem pracy. Osoby, które wcześniej pracowały przy energii tradycyjnej mogą się przekwalifikować i znaleźć pewniejszą oraz bezpieczniejszą pracę w OZE.	Produkcja energii z paliw kopalnych jest źródłem pracy dziesiątek tysięcy osób w Polsce związanych kulturą i tradycją z regionami górniczymi.
Po zainwestowaniu w odpowiednią infrastrukturę dzienny koszt pozyskiwania energii z OZE jest mniejszy niż koszt pozyskiwania energii z paliw kopalnych.	Szybkie przejście polskiej energetyki na OZE wiąże się z ogromnymi kosztami inwestycyjnymi.
Energia z paliw kopalnych jest przyczyną niszczenia ekosystemów, zanieczyszczania środowiska, globalnego ocieplenia i ma negatywny wpływ na zdrowie ludzi. Państwa europejskie powinny świecić przykładem szybkiego odejścia od paliw kopalnych.	Zanieczyszczenia i emisje gazów cieplarnianych wytwarzane przez Polskę stanowią mniej niż 1% globalnych emisji – Polska nie powinna ponosić tej odpowiedzialności, zanim nie zrobią tego państwa będące największymi emitentami.
Energia z OZE może być pozyskiwana także przez osoby prywatne (instalacje fotowoltaiczne, pompy ciepła). Pozwala to na zmniejszenie i uniezależnienie się od cen energii, a nawet na dodatkowy zarobek w przypadku nadwyżki zgromadzonej energii.	Elektrownie wiatrowe są zagrożeniem dla ptaków i nietoperzy. Lokalne społeczności nie chcą ogromnych wiatraków w swojej okolicy, obawiają się hałasu, migającego cienia ich łopat i spadku wartości nieruchomości.

Argumenty za	Argumenty przeciw
Zamknięcie starych kopalni i innych zakładów związanych z energią tradycyjną zwiększy komfort życia okolicznych mieszkańców i potencjał turystyczny regionu. Tereny pokopalniane zalane wodą mogą stać się atrakcją i miejscem wypoczynku.	Budowa zapory przy elektrowni wodnej powoduje znaczące zmiany krajobrazu, niszczy naturalne koryto rzeki i utrudnia migrację ryb. Ewentualne przerwanie zapory może prowadzić do katastrofy.
OZE pozwala na uniezależnienie się Polski od dostaw surowców energetycznych z zagranicy. Agresja rosyjska na Ukrainę pokazała jak ważne jest posiadanie zróżnicowanych źródeł energii.	Technologia OZE ciągle się rozwija, warto więc poczekać na bardziej wydajne i tańsze rozwiązania zamiast ponosić duże koszty już teraz.

Elektrownie jądrowe nie są zaliczane do odnawialnych źródeł energii, ale jednocześnie stanowią alternatywę dla energii z paliw kopalnych. Energia jądrowa może okazać się dobrym argumentem w debacie zarówno dla przeciwników OZE, jak i zwolenników odejścia od paliw kopalnych

WIĘCEJ INFORMACJI

- <https://zpe.gov.pl/pdf/P17NKB3Un>
- <https://globalna.ceo.org.pl/materialy/odnawialne-zrodla-energii/>
- <https://globalna.ceo.org.pl/material/gospodarowanie-zasobami-a-rozwoj-oze/>
- <https://zpe.gov.pl/a/odnawialne-i-nieodnawialne-zrodla-energii-i-jej-oszczedzanie/DXgcliG2B>

Jesteśmy przekonani, że świetnie poradzicie sobie z wyzwaniami, które czekają na Was w trakcie projektu „Młodzi głosują”. Niezależnie czy wybraliście organizację wyborów, czy przeprowadzenie debaty, przed Wami sporo praktycznej nauki jeszcze więcej obywatelskiej satysfakcji!

Pozdrawiamy serdecznie
– zespół „Młodzi głosują”

SUKCES!

MŁODZI GŁOSUJĄ

Od 1995 r. Centrum Edukacji Obywatelskiej zaprasza polskie szkoły do prowadzenia działań profrekwencyjnych przed wyborami. Do tej pory w symulacjach wyborów wzięło udział ponad 3 miliony uczniów i uczennic! Celem programu „Młodzi głosują” jest zwiększenie uczestnictwa młodych ludzi w życiu publicznym, w tym zachęcenie ich do świadomego udziału w wyborach poprzez:

- umożliwienie młodym udziału w wyborach szkolnych i oddania głosu na konkretne komitety wyborcze,
- dostarczenie informacji na temat procedur demokratycznych i znaczenia wyborów,
- wsparcie w organizacji debaty na tematy ważne i aktualne dla młodego pokolenia.

Młodzi ludzie – także niepełnoletni – mają swoje zdanie i poglądy. Program „Młodzi głosują” daje im możliwość wypowiedzenia się w ważnych sprawach dla kraju i wspólnoty europejskiej.

CENTRUM EDUKACJI OBYWATELSKIEJ jest największą polską organizacją pozarządową działającą w sektorze edukacji. Od blisko 28 lat zmieniamy polską szkołę i konsekwentnie pracujemy na rzecz tego, by młodzi ludzie uczyli się mądrzej i ciekawiej, a praca nauczycieli i nauczycielek oraz dyrektorów i dyrektorek była bardziej efektywna i satysfakcjonująca. Wprowadzamy do szkół nowoczesne metody nauczania oraz ocenianie kształtujące. Prowadzimy programy, które pomagają młodym ludziom zrozumieć świat, rozwijają krytyczne myślenie, wiarę we własne możliwości, uczą przedsiębiorczości i odpowiedzialności, zachęcają do angażowania się w życie publiczne i działania na rzecz innych. Więcej informacji na stronie: www.ceo.org.pl.

THE GERMAN MARSHALL FUND OF THE UNITED STATES jest bezpartyjną, transatlantycką organizacją non-profit współfinansującą część projektu „Młodzi głosują”. GMF działa na rzecz sojuszu transatlantyckiego i wartości demokratycznych poprzez wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego, tworzenie odważnych i innowacyjnych pomysłów politycznych oraz rozwijanie nowe pokolenie liderów, gotowego stawiać czoła globalnym wyzwaniom. Bezpieczny i dostatni świat, w którym panuje wolność i godność jednostki to cel, który przyświeca wszystkim działaniom GMF.

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

IDEAS LEADERSHIP HOPE